

UTVÁŘENÍ HODNOTOVÉ ORIENTACE POSLUCHAČŮ VŠZ V BRNĚ (A PODÍL HUMANITNÍCH PŘEDMĚTŮ NA JEJICH VÝVOJI)

A. Burian

Ústav sociologie řízení a psychologie práce, Vysoká škola zemědělská, Provozně ekonomická fakulta, Brno

Anotace:

Průzkum hodnotové orientace posluchačů VŠZ v Brně, provedený na vzorku posluchačů II. ročníků PEF, V. ročníků LF a AF denního studia a V. ročníků MECH studia při zaměstnání zjišťuje zajímavé členění, z něhož lze vyvodit širší škálu vazeb typu a délky vysokoškolského studia vůči řadě postojů a preferencí. Tomu odpovídá i přístup k výuce humanitních předmětů.

Summary:

The survey of value orientation carried out in students of the 2nd and 5th year of study in various branches of studies at the University of Agriculture, Brno has brought interesting results on the shift of a number of attitudes and preferences. While the male part of students of the 2nd classes accepts the "market mechanism" by willingness to subject its value orientation to the increased effort "to make money", the 5th classes generally prefer values of the "attractive life-style". This is also in line with their approach to humanities. The former suppose the subjects to be only a "cultural superstructure" which is not inevitable for their life, the latter believe that the subjects are inevitable for understanding the sense of social events and life orientation.

Klíčová slova:

Životní hodnoty, hodnotová orientace

Key words:

Life values, value orientation

Pojem "hodnotová orientace" stojí v popředí zájmu psychologie, sociologie i managementu. Ať již je vykládán jako součást charakteristiky osobnosti nebo zaměřenost k dosahování konkrétních cílů (materiálních, nemateriálních, sociálních atd.), stává se klíčem k predikci a analýze chování jedinců i societ.

Pro pedagogiku (a vysokoškolskou pedagogiku o to více) je znalost hodnotových orientací posluchačů jednak předpokladem úspěchů vzdělávacích i výchovných (víme co je dominantami jejich snažení a jak tedy reagovat, co posilovat a co tlumit), jednak součástí celkové bilance "čeho bylo dosaženo", když student opustí svoji alma mater a vstupuje většinou na trh práce, aby nabídl svoji "kvalifikaci", v níž hodnotová orientace je rovněž zakódována jako faktor, jehož hodnota se namnoze rozhodujícím způsobem (dřív nebo později) projeví.

Již v polovině šedesátých let jsme realizovali řadu průzkumů, z nichž jsme mohli dát "své škole" odpověď na otázku, jak se naši absolventi uplatňují v praxi, nakolik jejich připravenost odpovídá požadavkům na ně kladeným, jak hodnotí jednotlivé oblasti své "kvalifikace" v nejširším pojetí.¹⁾ Na tyto výzkumy jsme navázali koncepcí kontinuálního výzkumu, v němž se posluchači stali respondenty v prvním, pak v pátém ročníku a nakonec po pěti letech po absolvování školy. Zde pohyb hodnotových orientací a hodnotových systémů byl nejmarkantnější.²⁾

V tomto stručném příspěvku bych chtěl podat přehled hodnotové orientace, zjistitelné z "testu stadií sociálního vývoje". Sociodiagnostický test dává odpověď na otázku "proč respondent pracuje" a "co od práce očekává"; používá bodového hodnocení v rozpětí 1 - 5 (příčemž 1 = min., 5 = max.), jež orientuje vůči třinácti "objektům", jimiž je: práce, vedoucí, kolektiv, kvalifikace, volný čas, zdraví, rodina, přátelé, stravování, oblékání, bydlení, životní úroveň a životní způsob. Jeho konstrukce dává možnost zařazení respondenta do stadia I. až IV. - zjednodušeně "od existenčního minima, přes snahu o různou úroveň materiální vybavenosti až po atraktivní životní způsob". s příslušnými mezistadii.³⁾

Reprezentativní průzkumy tohoto typu jsme realizovali pro manažerské potřeby již od poloviny sedmdesátých let v zemědělské populaci⁴⁾, v podstatě kontinuálně i s komparací jiných societ do roku 1989.⁵⁾

V předložených výsledcích jde o pilotáž, v níž jsou respondenty vzorky posluchačů II. ročníku provozně ekonomické fakulty, V. ročníku lesnické fakulty, V. ročníku agronomické fakulty (denního studia) a celý soubor posluchačů V. ročníku - obor mechanizace (studia při zaměstnání).

Cílem tohoto průzkumu byla základní orientace v diferenciaci stadií sociálního vývoje ve vztahu k ročníku (II. - V.) a způsobu (DS - SPZ) studia a k preferenci jednotlivých "hodnot" zde testovaných. (N = 13, V.LF: N = 5, II.AF: N = 8, V.SPZ: N = 15; muži obsazovali 63,4 %, ženy 36,6 % souboru.) Výzkum proběhl od 8. února do 21. května 1993. Soubor jako celek se výrazně orientuje do stadia III. Preferuje:

- zajímavou práci s kulturními pracovními podmínkami
- vedoucího, který chce výkon, ale zabezpečuje bezkonfliktní prostředí
- kolektiv, v němž dominují dobré mezilidské vztahy
- zájem o růst kvalifikace (i bez vazby na odměnu)
- volný čas, jehož náplní je rozvoj osobnosti a zájmové aktivity
- rodinu jako emocionální a kulturní zázemí
- přátele k rozvíjení pracovních, kulturních a zájmových aktivit

- zdraví k možnosti "naplno žít"
- stravování v kulturní úrovni doma i na pracovišti
- oblékání dávající přednost vkusu před množstvím
- bydlení, jež slouží potřebě relaxace a rozvoje člověka
- životní úroveň bez obětování volného času
- životní způsob dávající přednost užívání věcí před jejich hromaděním.

Zajímavé rozdíly však vznikly mezi jednotlivými soubory, z nichž se jako nositelé řady společných hodnot vyčlenily: II. ročník PEF - DS + V. ročník mech. - SPZ a V. ročníky LF + AF. Společné znaky V. ročníků denního studia LF a AF se zdají být logickými: stejný věk, stejné "životní zkušenosti" Preference výše uvedených znaků III. stadia sociálního vývoje je u nich téměř jednoznačná a vůči životnímu způsobu, volnému času, ale i stravování, bydlení, oblékání se blíží maximální hodnotě 5 bodů, v životní úrovni je dokonce dosahuje.

Soubor II. ročníků PEF - DS a V. roč. mech.- SPZ společně přikládají větší význam:

- práci, při níž se dá hodně vydělat (ať už je jakákoliv)
- vedoucímu, u něhož lze dosáhnout co nejvyšší odměny
- volnému času, jehož náplní je další ekonomická činnost
- zdraví hodnotí jako nezbytný faktor ekonomické činnosti
- v oblékání častěji preferují "plný šatník"
- v bydlení více než ostatní vidí reprezentaci člověka
- životní úrovni jsou více ochotni obětovat volný čas
- životní způsob častěji spojují s vlastněním mnoha věcí.

V tomto souboru 29,3 % respondentů se řadí do mezistadia III. - II. charakteristického tím, že sice respektuje hodnoty preferované III. stadiem, ale současně pociťují naléhavou potřebu materiální vybavenosti (jako předpokladu atraktivního životního stylu), jíž je třeba lecos obětovat.

Jde zde o jev náhodný, nebo první skupina je více poznamenána studentským způsobem života a jeho hodnotami, kdežto druhá se orientuje více na vzory masmédií a požadavky "tvrdé" praxe? Jistým klíčem k odhadu příčiny této diferenciaci může být i skutečnost, že do této skupiny se nezačlenila ani jedna z desíti žen, patřících do tohoto souboru.

V celém souboru mezi muži a ženami byly vysledovány významnější diferenciaci, jež lze shrnout takto:

muži - se častěji stylizují "spartansky": "stačí mít střechu nad hlavou", "stačí nemít hlad".

Naopak chtějí výrazněji "zabezpečenou rodinu", "přátele k dosažení materiálních výhod", "maximální životní úroveň za každou cenu";

ženy - přisuzují podstatně vyšší hodnoty volnému času k rekreační a zájmové činnosti, kultuře bydlení a stravování, rodině jako emocionálnímu zázemí i kolektivu s dobrými mezilidskými vztahy.

Co říci závěrem?

Naši studenti V. ročníků denního studia se svou hodnotovou orientací jednoznačně zařadili do kategorie příslušející inteligenci ve vyspělé společnosti.⁶⁾ Studenti V. roč. mech. SPZ a mužská část souboru II. ročníku PEF se výrazněji orientuje i na materiální hodnoty, řečeno zjednodušeně: životní úroveň podmiňuje daleko podstatněji životní způsob.

Tomu odpovídá i jejich hodnocení humanitních předmětů: první (V. roč. DS) v nich vesměs vidí neodmyslitelný nástroj pochopení smyslu společenského dění a životní orientace; druzí (II. roč. PEF a SPZ) (41,3 %) "kulturní nadstavbu", jež je sice v mnohém zajímavá, ale nikoliv nepostradatelná. Lze pak položit otázku, kam se řadí ti, kteří o struktuře výuky rozhodují.

Literatura:

1. Křenek, F., Pavlín, A., Šindlářová, J.: Společenské uplatnění a postavení zemědělských inženýrů. ZZ - VÚ, VŠZ Brno, 1969
2. Burian, A.: Osobnost studenta a motivace studia na VŠZ. ZZ - VÚ, VŠZ Brno, 1974
Burian, A.: Osobnost studenta a výsledky výchovného a vzdělávacího procesu na VŠZ v Brně. ZZ - VÚ, VŠZ Brno, 1979
Burian, A.: Uplatnění absolventů VŠZ v Brně a hodnocení jejich připravenosti pro výkon zastávaných funkcí. ZZ - VÚ, VŠZ Brno, 1984
3. Burian, A.: Typy pracovní a životní orientace. Sociologický časopis, 1989, č. 3
4. Burian, A.: Faktory pracovní motivace v zemědělství. ZZ - VÚ, VÚEZVž Brno, 1974
Burian, A.: Hodnotové systémy pracovníků v čs. zemědělství. ZZ - VÚ, ÚVSH - EP Brno, 1977
5. Burian, A.: Návrh rozvoje a využití nemateriálních forem odměňování. ZZ - VÚ, VÚE ZPoK Brno, 1989
6. Maslow, A. H.: Motivation and Personality. London, 1966